

Олександр Удод

доктор історичних наук, професор,
завідувач відділу української історіографії,
Інститут історії України НАН України
(м. Київ, Україна), oudod@ukr.net

ІСТОРИЧНА ПОЛІТИКА ТА АКАДЕМІЧНА СВОБОДА ІСТОРИКІВ: ВІТЧИЗНЯНІ СТЕРЕОТИПИ І СВІТОВИЙ ДОСВІД

У статті проаналізовано зв'язок історичної політики та академічної свободи істориків. Наголошується, що призначенням і змістом історичної політики є конструювання і практичне застосування в політиці «історичної пам'яті» та інших форм колективних уявлень про минуле. Особливістю історичної політики є політична й ідеологічна інструменталізація як історії, так й історичної пам'яті. Важливу роль у реалізації історичної політики відіграють учені-історики, однак у країнах зі слабо розвиненою академічною автономією історіографія залежить від конкретної політичної кон'юнктури. Відтак залежність історії від політики і влади зумовлюється не тільки адміністративним тиском, але й готовністю фахової корпорації істориків до співпраці, поступками академічною свободою, нехтуванням моральними принципами і академічною солідарністю. Українська реальність суперечить європейським і світовим традиціям застосування академічних свобод, а відтак українським історикам ще потрібно працювати над формуванням академічної солідарності.

Ключові слова: історична політика, політика пам'яті, академічна свобода.

Проблема залежності (незалежності) історієписання від політики веде свій початок від самої появи історії як науки. У державах, де слабо розвинена академічна автономія, історіографія залежить від конкретної політичної кон'юнктури, адже різні групи політичних еліт можуть виступати замовниками історичних концепцій, наративів, трансформуючи історію у її афірмативну версію. «Історія та політика завжди були тісно пов'язані, – відзначив професор В. Якунін. – Влада у своїй

внутрішній та зовнішній політиці намагалася використати історію для підсилення своєї ваги й впливу на суспільство. Це закономірно і виправдано, бо коли влада ігнорує історичний досвід, то для виправдання своєї політики вона вдається до намагань зробити історію своїм знаряддям, спотворюючи історичний процес, фальшуючи історичні факти і даючи їм антинаукові оцінки. Для цього вона спирається не на дані історичної науки, а на ідеологічні постулати певних політичних сил і на таких істориків, які готові поступатися науковою істиною, правдою історії, науковою методологією заради особливого положення при владі»¹. Тобто, залежність історії від політики і влади зумовлюється не тільки адміністративним тиском, але й готовністю фахової корпорації істориків до кон'юнктурної співпраці, поступаючись академічною свободою, нехтуючи моральними принципами і академічною солідарністю. Професор Г. Касьянов згадував, як він у 2006–2008 роках був свідком розгортання державної компанії з підготовки до відзначення 75-их роковин голоду 1932–1933 років, що отримав офіційну назву Голодомор: «Уперше після радянських часів, які я ще не встиг призабути, я спостерігав масштабну участь державних інститутів у формуванні та просуванні ідеологічно і політично обумовленої версії минулого. Піонерська готовність, з якою деякі фахові історики долучилися до виконання держзамовлення та обслуговування “суспільного запиту”, справляла незабутнє враження»². Очевидно, що високі стандарти академічної історичної науки повинні забезпечуватися не тільки свободою від владного втручання в історіографію, а й внутрішньою незалежністю істориків, їхньою громадянською позицією.

Історична політика як інструментальне використання історії з політичною метою – явище давнє. Вона виникла і «успішно діяла» до появи самого терміну. А термін «історична політика»

---

¹ Якунін В., Гула Р. Історія і політика: сучасний історіографічний дискурс // Історіографічні дослідження в Україні. Київ: НАН України, Ін-т історії України, 2017. Вип. 27. С. 443.

² Касьянов Г. Past continuous: історична політика 1980-х – 2000-х. Україна та сусіди. Київ, 2018. С. 7.

з'явився у науковому вжитку тоді, коли його згадування досягло критичної маси саме в контексті маніпуляцій минулим в інтересах сьогодення. У 1930-х роках термін «історична політика» набув поширення в Німеччині (Geschichtspolitik), у 1970-х – у США (The politic of History). У СРСР історія була частиною ідеологічної пропаганди, а тому істориків, які брали участь у розробленні і реалізації історичної політики, називали «бійцями ідеологічного фронту». Сьогодні історична політика, окрім використання її у публіцистичному дискурсі, активно досліджується українськими вченими-істориками (Г. Касьянов, Л. Нагорна, В. Кравченко, В. Расевич, А. Портнов, В. Солдатенко та ін.). Більшістю істориків історична політика тлумачиться як різновид політики, призначенням і змістом якої є цілеспрямоване конструювання і практичне застосування в політиці «історичної пам'яті» та інших форм колективних уявлень про минуле і його репрезентацій – зокрема професійної історіографії. Історична політика здійснюється від імені політичних, культурних, етнічних та інших соціальних груп у боротьбі за владу, за її утримання або перерозподіл. Неодмінною особливістю історичної політики є політична й ідеологічна інструменталізація як історії, так і історичної пам'яті. Влада як основний актор історичної політики для реалізації своєї політичної волі має обов'язково тримати під контролем і колективну (національну) пам'ять, й історичну науку. Це органічна риса історичної політики є визначальною для формування як наукової, так і громадянської позиції професійних істориків. Важливо розуміти суть політики пам'яті, яка розуміється як частина історичної політики, тобто є вужчим терміном, що охоплює комеморативні практики, пов'язані переважно з формуванням колективної історичної пам'яті, і не передбачає інтервенції до сфери професійного історієписання та дидактичної історії. У цьому теоретичному положенні перебувають засади творення політики щодо розмежування функцій та повноважень між спеціальними органами, що здійснюють історичну політику (наприклад Український інститут національної пам'яті), та академічною і університетською історичною наукою.

Державна історична політика в Україні уособлюється з діяльністю УІНП, який було створено 31 травня 2006 р. із

статусом центрального органу виконавчої влади. Інститут національної пам'яті не є науково-дослідною установою, не може створювати вчену раду, не здійснює наукові дослідження. Популяризація історичних знань, вшанування учасників національно-визвольної боротьби, комеморативні практики, впорядкування відзначення ювілейних і пам'ятних дат та ін. – це основні повноваження УІНП. Деякі непорозуміння між академічними істориками та Українським інститутом національної пам'яті відбуваються якраз через неусвідомлення відмінностей між історичною політикою та конкретними формами реалізації політики пам'яті. Окрім цього українська ситуація ускладнилася досить пізнім утворенням УІНП – через п'ятнадцять років після проголошення незалежності України, та ще більш пізнім початком масової політики декомунізації (квітень 2015 р.). У той же час, коли історична наука декомунізувалася в 1988–1992 рр., до суспільства декомунізаційні заходи (перейменування, глорифікація ОУН і УПА, демонтаж пам'ятників радянської епохи, заборона комуністичної і радянської символіки та ін.) почали доводити тільки в 2015 р., що викликало закономірний опір у населення України та нерозуміння науковців.

Юридична формалізація сучасного етапу історичної політики в Україні відбулась 9 квітня 2015 р. з ухваленням Верховною Радою чергових чотирьох «меморативних законів». Найбільш контраверсійні із них є закон «Про засудження комуністичного та націонал-соціалістичного (нацистського) тоталітарних режимів в Україні та заборону їхньої символіки». Стаття і цього закону директивно визнає «борцями за незалежність України у ХХ столітті» цілу низку органів влади, організацій, структур та формувань, багато з яких маловідомі, про їхню діяльність немає серйозних історико-наукових досліджень.

Здивування у науковців викликає п. 20 ст. 1 цього закону, який передбачає розширення списку «борців за незалежність» і затвердження його Кабінетом Міністрів України (!). А де наукові дослідження, розширення джерельної бази, документальне підтвердження внеску у боротьбу за незалежність України і т. д.? Суперечливими виглядають також статті 5 і 6 закону. З одного боку проголошується норма: «державна забезпечує

всебічне вивчення історії про боротьбу та борців за незалежність України у ХХ столітті», а з другого – «публічне заперечення факту правомірності боротьби за незалежність України у ХХ столітті визнається наругою над пам'яттю борців за незалежність України у ХХ столітті, приниженням гідності українського народу і є протиправним». Ця норма вступає у пряме протиріччя з академічними свободами, принципами і канонами історичної науки. Фіксація вичерпного «списку» борців за незалежність заперечує можливість подальших наукових досліджень, едиційну діяльність, існування різних точок зору, що може призвести до маргіналізації української історичної науки. Справа в тому, що провідні світові вчені-історики, публічні інтелектуали ще в квітні 2015 р. звернулися до українського керівництва із засудженням процедури ухвалення вказаних законів і застереженнями щодо потенційного обмеження свободи слова в Україні, нехтування думки наукового експертного середовища. У результаті історична політика в Україні відзначається непослідовністю, зводиться до зовнішніх, формальних заходів з декомунізації, стихійного перейменування без вивчення суспільно-політичних настроїв населення. Перейменування міст, областей відбувається всупереч позиції місцевого населення і органів самоврядування (Кіровоград, Дніпропетровськ). З'являються факти переслідування за висловлювання позиції, яка не збігається з адміністративно пануючою праворадикальною, консервативною ідеологією. Науковці прямо заявляють про те, що складовою української історичної політики є «боротьба з інакомисленням»³. Прикладами є кампанія цькування двох львівських авторів підручника з історії, які намірилися написати про колаборацію, зобразивши поруч на сторінці Р. Шухевича. Інша кампанія була зорганізована проти історика і публіциста Василя Расевича за послідовну критику ним історичної політики в Україні, інструменталізації історії співробітниками Українського інституту національної пам'яті,

---

³ Харченко А. Боротьба з інакомисленням як складова історичної політики [Електронний ресурс] Режим доступу: https://zaxid.net/borotba_z_inakomislennyam_yak_skladova_istorichnoyi_politiki_n1473406

фальшивої декомунізації, яку здійснюють його чиновники. У цій дискусії зіткнулися дві позиції. Перша сформульована дослідником А. Харченком: «Старі радянські принципи, коли слова розходяться з ділом, коли декларуються демократичні свободи, натомість затинаються, або позбавляються можливості сказати всі, хто має іншу думку, коли кожен, хто має цю думку, відразу оголошується ворогом, ні, не пропаганди, а всього народу/держави, вочевидь, сповідуються творцями історичної політики. Інший принцип, якого дотримується пропагандистський табір та його шанувальники, – бути дуже спостережливими в одних ситуаціях і ніколи не помічати інших... Майже ніколи ви не знайдете реакцію голови УІНП на антисемітські випадки на його сторінці у Фейсбук»⁴. Друга – стосується ролі вчених-істориків у реалізації історичної політики. Представники ангажованих владою ЗМІ пояснюють, що академічні дослідники в Україні живуть у баштах зі слонової кістки, не хочуть і не вміють доносити свої думки до широкого загалу. Подібні твердження є нічим іншим, як маніпуляцією. В Україні і поза нею за останнє десятиліття з'явилася ціла генерація кваліфікованих фахівців, інтегрованих у цікаві дослідницькі проекти, із власними дослідженнями. Але тексти цих істориків ми не бачимо на інтернет-порталах. Адже повільно уживається в українському суспільному дискурсі думка, що критику чиновника чи бюрократичної установи не слід ототожнювати з критикою української держави чи суспільства, хоча у досить радянському дусі самі чиновники і намагаються подавати це ототожнення. Зовсім не риторичним є питання, яке історики в умовах дії меморативних законів адресують до влади: «Чи можна критикувати Порошенка, Бандеру і сучасну історичну політику?»⁵. Чому так відбувається? З одного боку, нам потрібні герої і переможні, славні сторінки нашої історії. А знання власної історії, її місця у

---

⁴ Там само.

⁵ *Кісь Н.* Чи можна критикувати Порошенка, Бандеру і сучасну історичну політику? [Електронний ресурс] Режим доступу: https://zaxid.net/chi_mozhna_kritikuvati_poroshenka_banderu_i_suchasnu_istorichnu_politiku_n1474135

світовому контексті, розуміння помилок минулого ще нікому не зашкодило. З другого – невже нам не потрібно аналізувати помилки минулого? Чи комплекс меншовартості досі настільки сильний, що ми не можемо дозволити собі не те що власних негідників, а навіть неоднозначних постатей? Весь педагогічний і мобілізаційний ефект дуже легко звести до нуля, якщо історія ґрунтується на вибіркових фактах і маніпуляціях. Очевидно, мала рацію відома польська історикиня Тереза Хинчевська-Геннель, яка заявила, що там, де починається історична політика, там закінчується історична наука. Ця теза ще з більшою гостротою характеризує українську ситуацію, де ми спостерігаємо живучість цілої низки негативних стереотипів, а саме:

- прагнення влади все контролювати, високий рівень одержавлення історичної науки, політизація науки;
- готовність значної частини істориків обслуговувати владу (Г. Касьянов про піонерську готовність до виконання державного замовлення; Н. Яковенко про виправдання державної історичної політики потребами української держави; Шимон Перес про істориків, які завжди обслуговували королів; переписування МОН навчальних програм з історії в угоду кожному політичному режиму, включення до підручників сюжету про роль П. Порошенка у наданні томоса ПЦУ та ін.);
- нерозвинутий інформаційний простір України, його повна олігархізація; нетерпимість, яка лунає з телеекранів, відсутність культури публічних дискусій; тиск на ЗМІ (постанова Верховної Ради України від 4 жовтня 2018 року щодо телеканалів «112» і «NewsOne», пропозиції Народного фронту про введення кримінальної відповідальності за «заперечення Революції гідності, цинічні висловлювання про Євромайдан» у відповідь на заяву народного депутата Є. Мураєва про Революцію гідності як державний переворот та ін.).

Українські реалії вступають у гостре протиріччя із європейськими і світовими традиціями застосування академічних свобод і співіснування вчених-істориків із носіями історичної політики.

Академічні свободи – це принципи, згідно з якими свобода дослідження у студентів, наукових працівників та професор-

сько-викладацького складу вищих навчальних закладів та науково-дослідних організацій необхідна для виконання ними своєї місії. Міжнародне об'єднання «Академія за академічні свободи» (Лондон) сформулювало два основних принципи академічних свобод: 1) як всередині, так і за межами навчального закладу або науково-дослідної організації допускається повна свобода ставити будь-які питання та прагнути до істини, у тому числі з приводу суперечливих та непопулярних поглядів, незалежно від того, зачіпає чи ні кого-небудь та чи інша точка зору; 2) навчальні заклади та науково-дослідні організації не мають права обмежувати академічні свободи для своїх штатних співробітників, а також використовувати їхні публічні заяви як привід для дисциплінарних заходів або звільнення. У США в 1940 р. було ухвалено «Заяву про принципи академічних свобод та академічної кар'єри». Цим документом професура обмежена в можливості поширювати інформацію, яка не має відношення до їхньої професійної діяльності. У своїх публічних виступах допускаються висловлювати особисту думку без огляду на позицію керівництва, але слід при цьому обумовлювати, що виступаючий робить заяву від власного імені, а не від імені своєї установи. Академічна кар'єра також повинна залежати виключно від професійної спроможності, і звільнення може бути пов'язане або з некомпетентністю, або з непристойною поведінкою, що викликає протест з боку всього професорсько-викладацького складу.

У Франції професор навчального закладу, як і всі державні службовці, повинен дотримуватися під час викладацької діяльності нейтральної точки зору і не виявляти жодних політичних або релігійних поглядів. Академічна свобода університетського професора підтверджена законом і Конституційною радою Франції: «науково-дослідний та професорсько-викладацький штат (університетські професори та їхні асистенти) під час своєї дослідницької та викладацької діяльності повністю незалежні та користуються свободою слова з тією умовою, що вони поважають університетські традиції, вимоги закладу, принципи толерантності та об'єктивності.

Україна здійснює тільки перші спроби правового регулювання академічних свобод. 5 вересня 2017 р. Верховною Радою

ухвалено новий Закон «Про освіту» (№ 2145–VIII). У статті 54 «Права та обов'язки педагогічних, науково-педагогічних і наукових працівників, інших осіб, які залучаються до освітнього процесу» стверджується, що «науково-педагогічні та наукові працівники мають право на академічну свободу, включаючи свободу викладання, свободу від втручання в педагогічну, науково-педагогічну та наукову діяльність, вільний вибір форм, методів і засобів навчання, що відповідають освітній програмі»⁶. Але, як зазначив професор І. Лікарчук, «між поняттям “набув чинності” і “закон працює” – величезний шлях чи, можливо, й прірва... Насамперед, веду мову про академічну свободу... Для того, щоб ця норма почала працювати, не потрібно гігантських коштів чи нових приміщень. Педагогам потрібно було почати копняками гнати від себе тих, хто зазіхав на їхнє право академічної свободи... Та почати дихати академічною свободою на повні груди»⁷. Як підтвердження скепсису з боку І. Лікарчука ми спостерігаємо, натомість, повну байдужість МОН щодо імплементації норми Закону «Про освіту» в частині академічної свободи та продукування низки методичних рекомендацій щодо академічної добротності. А владні органи тим часом ведуть наступ на свободу наукової діяльності вчених-істориків. Резонансною стала кримінальна справа, порушена Львівським управлінням СБУ проти професорів В. Якуніна та Р. Гули. СБУ ініціювала перевірку телеканалу «NewsOne», під час якої телеведучим та гостям аналітичних і інформаційних програм не рекомендовано (заборонено) вживати терміни «партія війни», «партія миру», та ін. як такі, що є «кліше російської пропаганди» та «інспірують деструктивні настрої в українському суспільстві»⁸. А як же бути політологам, історикам, які весь час

---

⁶ Закон України «Про освіту» [Електронний ресурс] Режим доступу: http://kodeksy.com.ua/pro_osvitu.htm

⁷ Лікарчук І. Про академічну свободу педпрацівників [Електронний ресурс] Режим доступу: <https://osvita.ua/blogs/63296/>

⁸ СБУ нацькувала Нацраду на NewsOne за використання в ефірі слів «партія війни» і в інших словосполученнях [Електронний ресурс] Режим доступу: <https://ukranews.com/ua/tags/newsone>

користуються нейтральними політичними термінами, що є в усіх виданнях Оксфордського політологічного словника та українських аналогах, на кшталт «партія війни» чи «партія миру» і ведуть свій початок ще з політичного життя стародавніх Греції і Риму? А Міністерство освіти і науки України у прагненні адмініструвати історичну науку і освіту пішло ще далі. У методичному листі від 3 липня 2018 р. № 1/9-415 про викладання історії у 2018–2019 навчальному році зазначається, що хронологічні рамки Голодомору визначені Верховною Радою, а тому будь-які наукові пошуки в цьому напрямі не дозволяються. Так само нав'язування стереотипних оцінок подій Української революції 1917–1921 рр., що відображають ідеологічні вподобання сучасного політичного режиму в Україні і не підлягають будь-якій науковій ревізії.

Ще одна знакова подія, що яскраво демонструє стан академічної свободи та вплив на наукову спільноту історичної політики, сталася восени 2018 р. 1 листопада 2018 р. у Москві на відкритті ХХІІ Всесвітнього російського народного собору виступив український академік П. Толочко. 8 листопада 2018 р. керівництво громадської організації Академія наук вищої школи України (О. Наконечний, М. Стріха та ін.) виступило із заявою, де засудило виступ академіка, трактуючи його «не як приватну особу, а як академіка НАН України, члена її Президії, почесного державного академічного Інституту археології», а тому очікували «чіткої наукової, політичної та моральної оцінки позиції свого колеги»⁹. У газеті «День» Сергій Грабовський назвав виступ академіка П. Толочка «малоросійським демаршем»¹⁰. Не витримали випробовування академічною свободою навіть члени Наукового комітету Національної ради України з питань

---

⁹ Заява АН вищої школи України з приводу виступу в Москві академіка НАН України П. П. Толочка [Електронний ресурс] Режим доступу: <http://anvsu.org.ua/>

¹⁰ *Грабовський С.* Малоросійський демарш на «Русском соборе», або Про виступ «свого в Москві и Петербурге» Петра Толочка в Кремлі [Електронний ресурс] Режим доступу: <https://day.kyiv.ua/uk/blog/polityka/malorosiyskyu-demarsh-na-russkom-sobore>

розвитку науки і технологій, які 29 січня 2019 р. у відкритому листі запитали Президента НАН України Б. Патона, чи підтримує він позицію Петра Толочка, в якій мірі тези його виступу відповідають позиції Президії НАН України¹¹. 7 лютого 2019 р. було оприлюднено заяву Прес-служби НАН України, де чітко викладено позицію Президії НАН України щодо виступу П. Толочка в Москві. «Науковій спільноті України добре відома його власна наукова позиція з низки складних питань етногенезу, історії України нової та особливо – новітньої доби, – відзначається у документі. – Громадськість також обізнана з його політичними поглядами, які він публічно оприлюднює під час виступів на різноманітних політичних і громадських заходах в Україні та за її межами. При цьому Петро Толочко жодних заяв від імені Президії НАН України або Національної академії наук України не робив, представляючи виключно особисту позицію. Враховуючи зазначене, НАН України підкреслює, що громадська і політична позиція академіка НАН України П. П. Толочка є справою його особистих переконань і сумління та не відображає позицію Президії НАН України та Академії в цілому»¹². Позиція Президії НАН України цілком правомірна, відповідає світовим принципам академічної свободи та обмеженням, що застосовується до науковців. Але чи достатньо такої позиції, щоб забезпечувати у суспільстві справжній дух академізму та незалежності від історичної політики. Не помічено було в академічних колах України більш-менш ясної позиції, наприклад, змін у польському законодавстві 6 лютого 2018 р. про «відповідальність поляків за нацистські злочини». Зразок високогромадянської, справді наукової позиції продемонструвала Американська історична асоціація (AIA). В її заяві 9 лютого 2018 р. було відзначено, що «це законодавство прямо

---

¹¹ Науковці запитали Патона, чи НАН України підтримує позицію Петра Толочка [Електронний ресурс] Режим доступу: http://www.istpravda.com.ua/short/page_379/

¹² Заява Прес-служби НАН України 7.02.2019 р. [Електронний ресурс] Режим доступу: <http://www.nas.gov.ua/UA/Messages/news/Pages/View.aspx?MessageID=4616>

зачіпає ті історичні роботи, в яких документовано досліджується участь Польщі в насиллі проти євреїв під час Другої світової війни. Законодавство ставить під питання вільний пошук в історичних дослідженнях... Цей закон дозволить поліційним і судовим органам оспорювати висновки професійних істориків, він загрожує можливостям виявляти факти, які влада вважає незручними»¹³. Заяву Американської історичної асоціації підписали ще 43 міжнародні та національні дослідницькі об'єднання. І жодна – від України. Українській науковій спільноті, фаховій корпорації істориків ще треба довго працювати над формуванням академічної солідарності, без чого не може бути й справжньої академічної свободи та незалежності від влади. Має бути започатковано масовий громадський рух у науковій сфері, активізовано діяльність громадських фахових академій, асоціацій та об'єднань. «Науковцям, зі свого боку, – зазначав відомий ізраїльський історик Ювал Ной Харарі, – варто брати значно більшу участь у поточних публічних дебатах. Вони мають безстрашно добиватися, щоб їхні голоси почули, коли дебати точаться навколо їхньої сфери знань... Мовчання – це не нейтральність: це підтримка статус-кво»¹⁴. Необхідно також сприяти становленню та розвитку публічної історії як суттєвої ознаки громадянського суспільства, реальної історизації політичного життя, а не політичного життя, а не політизації історії.

---

¹³ Заявление Американской исторической ассоциации «Бои за историю» против «боев в защиту науки»: 2018-й [Електронний ресурс] Режим доступу: <http://gefter.ru/archive/24072>

¹⁴ Харарі Ю. Н. 21 урок для 21 століття. Київ: Форс Україна, 2018. С. 304.

Oleksandr Udod

Doctor of Historical Sciences (Dr. hab. in History),
Professor, Head of Department of Ukrainian historiography,
Institute of History of Ukraine NAS of Ukraine
(Kyiv, Ukraine), oudod@ukr.net

HISTORICAL POLICY AND ACADEMIC FREEDOM OF HISTORIANS: DOMESTIC STEREOTYPES AND WORLD EXPERIENCE

The connection between historical politics and academic freedom of historians is analyzed in the article. It is emphasized that the purpose and content of historical policy are the design and practical application of "historical memory" and other forms of collective representations of the past in the politics. A feature of historical policy is the political and ideological instrumentalization of both history and historical memory. Historians play an important role in historical policy realization, but in countries with poorly developed academic autonomy, historiography depends on a specific political situation. Therefore, the dependence of history on politics and government is determined not only by administrative pressure, but also by the readiness of the professional historians' corporation to cooperate, being ready to compromise on academic freedom or neglect moral principles and academic solidarity. Ukrainian realities contradict the European and world traditions of the academic freedoms application, and consequently Ukrainian historians still need to work on the formation of academic solidarity.

Key words: *historical policy, politics of memory, academic freedom.*

REFERENCES

1. Hrabovskyy, S. Malorosijskyy demarsh na "Russkom sobore", abo Pro vystup "svoeho v Moskve y Peterburhe" Petra Tolochka v Kremli. (2018). Retrieved from <https://day.kyiv.ua/uk/blog/polityka/malorosiysskyy-demarsh-na-russkom-sobore> [in Ukrainian]
2. Kasianov, H. (2018). *Past continuous: istorychna polityka 1980-kh – 2000kh. Ukraina ta susidy*. Kyiv. [in Ukrainian]
3. Kharari, Yu. N. (2018). *21 urok dlia 21 stolittia*. Kyiv: Fors Ukraina. [in Ukrainian]
4. Kharchenko, A. (2019). Borotba z inakomysslenniam iak skladova istorychnoi polityky. Retrieved from https://zaxid.net/borotba_z_

inakomislennyam_yak_skladova_istorichnoyi_politiki_n1473406 [in Ukrainian]

5. Kis N. (2019). Chy mozhna krytykuvaty Poroshenka, Banderu i suchasnu istorychnu polityku? Retrieved from https://zaxid.net/chi_mozhna_krytykuvati_poroshenka_banderu_i_suchasnu_istorichnu_politiku_n1474135 [in Ukrainian]

6. Likarchuk, I. (2019). Pro akademichnu svobodu pedpratsivnykiv. Retrieved from <https://osvita.ua/blogs/63296/> [in Ukrainian]

7. Naukovtsi zapytaly Patona, chy NAN Ukrainy pidtrymuie pozytsiiu Petra Tolochka. (2019). Retrieved from <http://www.istpravda.com.ua/short/2019/01/30/153608/> [in Ukrainian]

8. SBU nats'kuvala Natsradu na NewsOne za vykorystannia v efiri sliv "partiiia vijny" i v inshykh slovospoluchenniakh. (2018). Retrieved from <https://ukranews.com/ua/news/586508-sbu-nackuvala-nacradu-na-newsone-za-vykorystannya-v-efiri-sliv-partiya-viyny-i-6-inshykh> [in Ukrainian]

9. Yakunin, V. & Hula, R. (2017). Istoriia i polityka: suchasnyj istoriohrafichnyj dyskurs. *Istoriohrafichni doslidzhennia v Ukraini*, (27), 442–459. Kyiv: NAN Ukrainy, In-t istorii Ukrainy. [in Ukrainian]

10. Zaiava AN vyschoi shkoly Ukrainy z pryvodu vystupu v Moskvi akademika NAN Ukrainy P. P. Tolochka. (2019). Retrieved from <http://anvsu.org.ua/> [in Ukrainian]

11. Zaiava Pres-sluzhby NAN Ukrainy 7. 02. 2019 r. Retrieved from <http://www.nas.gov.ua/UA/Messages/news/Pages/View.aspx?MessageID=4616> [in Ukrainian]

12. Zaiavlenye Amerykanskoj ystorycheskoj assotsyatsyy "Boy za ystoriyu" protyv "boev v zaschytu nauky": 2018-j. (2018). Retrieved from <http://gefter.ru/archive/24072> [in Russian]

13. Zakon Ukrainy "Pro osvitu". Retrieved from http://kodeksy.com.ua/pro_osvitu.htm [in Ukrainian]